

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ПСИХОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ”
(для бакалаврів, магістрів)**

МАУП

Київ 2008

Підготовлено професором кафедри загальної та практичної психології
Т. В. Кузнєцовою, провідним фахівцем кафедри соціології *О. О. Нестеренко*

Затверджено на засіданні кафедри соціальної психології
(протокол № 8 від 15.05.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Кузнєцова Т. В., Нестеренко О. О. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Психологія культури” (для бакалаврів, магістрів). — К.: МАУП, 2008. — 31 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни “Психологія культури” порядок оцінювання знань студентів, теми рефератів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Для досягнення цілей сучасного суспільства необхідний спеціаліст, спроможний оперативно приймати нешаблонні рішення, діяти самостійно і творчо. Творчість починається там, де здійснюється самостійний пошук принципів, способів поведінки і дій. Творчість набуває розвитку на основі самостійності особистості і є найвищим ступенем її становлення. В сучасних умовах самостійність стає професійно необхідною якістю особистості будь-якого спеціаліста. Отже, підготовка майбутніх спеціалістів у вищому навчальному закладі орієнтується на формування у студентів цієї якості, а не лише на репродуктивну виконавську діяльність з оволодіння певним обсягом знань і вмінь.

Самостійна робота студентів спрямована на забезпечення загальноосвітньої та практичної підготовки згідно з професійними інтересами кожного студента, вона сприяє формуванню незалежних поглядів, умінню обґрунтувати свою позицію, самостійному виконанню запропонованого завдання. Така форма занять поглиблює здобуті студентами знання, сприяє набуттю практичних навичок, а отже, вимагає і відповідного навчально-методичного забезпечення цієї форми навчального процесу.

Самостійна робота студентів в рамках навчальної дисципліни “Психологія культури” передбачає формування самостійності у здобутті знань, способах оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішення питань, оптимізувати пізнавальну і розумову активність і самостійність, здатність до творчості.

У рамках самостійної роботи студентів під час аудиторних занять та в позааудиторний час стимулюються як теоретичні узагальнення знань щодо шляху культури в історії, розвитку особистості в різних культурах, людської психіки в перебігу різних історичних епох, етносів та культурних практик, так і практичні навички допомоги мігрантам, оптимізації міжкультурної комунікації. Це зумовлює значущість самостійної роботи студентів, їхньої активності, ініціативності та творчості.

Метою організації самостійної роботи студентів в рамках дисципліни “Психологія культури” на базі психологічної підготовки студентів МАУП є розвиток культурно-історичної рефлексії, формування здібності аналізувати поведінку людей, що пов’язана з їхньою

належністю до різних культурно-історичних епох, етносів і культурних практик.

Завданнями самостійної роботи студентів в межах цієї дисципліни є:

- сприяння засвоєнню навчальної програми в повному обсязі;
- закріплення здобутих знань і умінь;
- розширення та поглиблення знань;
- формування самостійності як особистісної риси та професійної якості;
- вміння систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність;
- застосування здобутих теоретичних знань;
- формування вмінь кроскультурного дослідження;
- розвиток творчих здібностей;
- орієнтування на активні методи опанування знань;
- розвиток самостійності мислення, виховання особистісних та професійних якостей;
- формування здібностей до самоосвіти, саморозвитку.

До самостійної роботи належать: читання (робота з підручником та навчально-методичними посібниками за заданою проблематикою), експертиза, аналітичний огляд, слухання, обговорення, конспектування, вирішення задач та проблемних ситуацій, написання творчих наукових робіт, контрольних, рефератів, підготовка до семінарських (практичних) занять, підготовка до заліку, іспиту. Самостійна робота студентів поділяється на аудиторну та позааудиторну.

Зважаючи на принципи навчання як основні положення-вимоги, що визначають спрямованість освітнього процесу, його зміст, методичне забезпечення, діяльність викладача (принцип поєднання самостійної роботи студентів з навчально-пізнавальною діяльністю в аудиторії), зауважимо, що в умовах вищого навчального закладу при тому обсязі навчального матеріалу, який рекомендований навчальними програмами, неможливо обійтись без самостійної роботи студентів в аудиторний та позааудиторний час. Індивідуальний пошук знань дуже важливий, адже він сприяє розвитку допитливості, зацікавленості, орієнтує на дослідницьку роботу теоретичного або дослідно-експериментального рівнів. Відбувається зближення самостійної роботи з науковим пошуком.

Спираючись на цей принцип, викладач бере активну участь в організації самостійної роботи студентів, співвідносячи її з навчально-освітньою діяльністю в аудиторії.

Таким чином, опанувавши запропоновані форми самостійної роботи, студенти:

- матимуть цілісне уявлення про психологію культури як навчальну дисципліну;
- знатимуть особливості кроскультурної взаємодії, проблеми мігрантів, особливості акультурації та сегрегації;
- вмітимуть вирішувати психологічні задачі під час роботи з людьми, які належать до різних поколінь, етносів, культур;
- отримують практичні навички роботи з артефактами культури для реконструкції психіки людей інших епох.

Вимоги та методичні рекомендації щодо підготовки рефератів та контрольних робіт.

Реферат (репродуктивного типу) — це скорочений виклад змісту твору (його частини) з основними фактичними даними й висновками. Він починається з викладу сутності роботи і складається за таким планом: тема, предмет (об'єкт), характер і мета роботи, основна частина, висновок, література. У рефераті слід висвітлити ті аспекти теми, які необхідні для розкриття мети і змісту роботи, методи дослідження тощо. Виклад матеріалу в рефераті має бути коротким і точним. Середній обсяг реферату (контрольної роботи) становить приблизно 15–20 сторінок.

Написання контрольних робіт передбачає:

- вибір теми із запропонованого переліку;
- вивчення рекомендованої літератури та добір матеріалу;
- упорядкування літератури відповідно до пунктів плану;
- у вступній частині роботи слід обґрунтувати актуальність теми, чітко сформулювати мету роботи;
- у логічній послідовності висвітлити кожне з питань плану;
- робота завершується загальним висновком з теми роботи;
- до роботи додається список використаної літератури;
- обсяг роботи повинен становити до 15–20 сторінок.

Реферат (творчого типу) — це вид самостійної роботи студентів, творча робота, в якій розкривається певна тема курсу.

Кожен студент може обрати тему творчого наукового дослідження з переліку тем, які будуть подані нижче, або запропонувати власну

тему, яка б відповідала загальній тематиці курсу “Психологія культури”, узгодивши її з викладачем.

Для того, щоб повно розкрити сутність проблеми, при висвітленні теми слід звернутися до наукових праць. Далі необхідно скласти план дослідження. Він може бути простим або розгорнутим. План потрібно скласти за такою схемою: вступ, основна частина, висновки, список літератури.

У вступі автор обґрунтовує вибір теми, доводить її актуальність, зазначає предмет, мету та завдання проведення дослідження.

В основній частині автор розкриває зміст проблеми, критично аналізує різні погляди вітчизняних і зарубіжних авторів, теоретичні положення, факти, приклади. При цьому логіка і аргументованість є основними критеріями якості наукового дослідження.

Слід пам'ятати, що наукове дослідження – це не просто виклад змісту будь-якої книги, статті, це творчий пошук, тому слід показати особисте ставлення до проблеми, позиції автора.

У завершальній частині потрібно зробити загальні висновки і подати список використаної літератури (не менше 7 джерел).

Кінцевим результатом процесу підготовки наукового дослідження є його оформлення належним чином. Робота може бути надрукована або розбірливо написана від руки.

З підготовленим науковим дослідженням треба виступити на семінарському занятті або на студентській науковій конференції. До захисту роботи слід підготувати усну доповідь на 5–7 хвилин, в якій аргументувати тему, основні положення, проаналізувати вивчені літературні джерела і запропонувати власні висновки та рекомендації.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ з дисципліни “ПСИХОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ”

Тема 1. Вступ до психології культури

Мета: ознайомлення із загальними особливостями психології культури.

Ключові поняття та терміни: психологія культури, предмет психології культури, особистість у психології культури, метафори походження людини.

Підтеми

1. Історія становлення та розвитку психології культури.
2. Предмет та структура психології культури.
3. Місце психології культури в системі психологічного знання.
4. Зв'язок психології культури з іншими дисциплінами.

Питання для дискусії

1. Роль психології культури в сучасному суспільстві.
2. Потреба і здатність жити в культурному середовищі – головна характеристика людини.

Практичне завдання

1. Розробити графічну схему зв'язку психології культури з іншими дисциплінами.
2. Дати розширену характеристику основних завдань психології культури.
3. Написати невеликий твір на тему: “Що мені може дати вивчення психології культури?”.

Питання для самостійного вивчення

1. Основні чинники психічного розвитку людини.
2. Підходи до визначення поняття “особистість”.
3. Структура особистості.

Тест

1. *Найбільш правильно місце психології культури в системі психологічних наук визначає таке положення:*
 - а) психологія культури є складовою загальної психології;
 - б) це самостійна наука, яка має свій науковий інструментарій;
 - в) психологія культури належить до вищої психології.
2. *Предметом психології культури є:*
 - а) суспільство крізь призму існуючих культурних процесів;
 - б) взаємодія людини та культури;
 - в) культурогенез;
 - г) система ставлень до культури.
3. *Психологія культури відрізняється від економічної психології:*
 - а) методами вивчення психіки людини;
 - б) предметом дослідження;
 - в) вони досліджують різні види поведінки людини.

4. *Правильна кількість напрямів дослідження психології культури:*
 а) 2;
 б) 3;
 в) 5;
 г) 10.
5. *Ядром у соціально-психологічній структурі особистості у соціо-культурному і культурно-історичному просторах є:*
 а) образ “Я”;
 б) світогляд;
 в) спрямованість;
 г) соціальні сценарії.
6. *Психологія культури виникла на межі таких наук:*
 а) психології та філософії, культурології, філології, риторики;
 б) психології та культурології, екології, біології, філософії, ентографії;
 в) психології та міфології, соціології, культурології, етнології, релігієзнавства.
7. *Дві частини психології за В. Вундтом:*
 а) загальна психологія;
 б) соціальна психологія;
 в) експериментальна психологія;
 г) практична психологія;
 д) психологія культури.
8. *Психологія культури належить:*
 а) до психологічних дисциплін, які належать до природознавчих наук;
 б) до психологічних дисциплін, які належать до соціальних наук;
 в) до психологічних дисциплін, які належать до гуманітарних наук.
9. *Світоглядною для молодії психології стала метафора:*
10. *Заповніть таблицю: у верхні прямокутники впишіть основні напрями дослідження психології культури, у нижні — відповідно предмет їх дослідження.*

Питання та завдання для самоконтролю

1. Чому потреба і здатність людини жити в культурному середовищі — важлива характеристика людини?
2. Чому дослідникам людської поведінки так важко враховувати культуру?
3. Які психологічні дисципліни належать до гуманітарних наук?
4. Чому психологію вважають однією з найскладніших наук?
5. Завдяки чому соціальна психологія змогла відкрити двері в науково-гуманітарний прогрес?
6. На межі яких наук виникає психологія культури?
7. Назвіть основні напрями досліджень психології культури.
8. З якими поняттями співвідноситься історична, етнічна і кроскультурна психологія?
9. Назвіть основні чинники психологічного розвитку людини.
10. Поясніть зв'язки між окремими елементами соціально-психологічної структури особистості у соціокультурному і культурно-історичному просторах.

Література: основна [3–5; 9];
додаткова [27; 30; 32; 36]

Тема 2. Історична психологія як наука

Мета: ознайомлення з особливостями історичної психології як складової психології культури.

Ключові поняття та терміни: історична психологія, предмет історичної психології, завдання історичної психології, історіогенез, номотетичні методи історико-психологічного дослідження, ідеографічні методи історико-психологічного дослідження, метод психолого-історичної реконструкції психіки людей минулих епох, метафора, міфологема, система образів-сміслів, аналіз вторинної інформативності, метаконтекст.

Підтеми

1. Становлення та розвиток історичної психології як науки.
2. Предмет, завдання та основні принципи історичної психології.
3. Методи історичної психології.
4. Історична психологія про обожнення і духовність.

Питання для дискусії

1. У чому полягає співвідношення людини та історії?
2. Які критерії розвитку в процесі історіогенезу ви знаєте?
3. Що у психіці сучасної людини виникло на більш ранніх етапах, а що було сформовано на сучасному етапі розвитку цивілізації?

Практичне завдання

1. Здійснити порівняльний аналіз поведінки людини античності та середньовіччя.
2. Здійснити порівняльний аналіз психіки людини античності та Відродження.
3. Здійснити порівняльний аналіз поведінки людини античності та людини XVII–XVIII ст.
4. Здійснити порівняльний аналіз психіки людини античності та людини XIX–XX ст.
5. Здійснити порівняльний аналіз поведінки людини середньовіччя та відродження.
6. Здійснити порівняльний аналіз психіки людини середньовіччя та людини XVII–XVIII ст.
7. Здійснити порівняльний аналіз поведінки людини середньовіччя та людини XIX–XX ст.
8. Здійснити порівняльний аналіз психіки людини Відродження та людини XVII–XVIII ст.
9. Здійснити порівняльний аналіз поведінки людини Відродження та людини XIX–XX ст.
10. Здійснити порівняльний аналіз психіки людини XVII–XVIII ст. та людини XIX–XX ст.

Питання для самостійного вивчення

1. Чинники розвитку психіки у процесі історіогенезу.
2. Історико-психологічна характеристика середньовіччя.
3. Історико-психологічна характеристика епохи відродження.
4. Історико-психологічна характеристика XVII–XVIII ст.
5. Історико-психологічна характеристика XIX–XX ст.

Тест

1. *Історична психологія як наука сформувалася:*
 - а) у 50-х роках XX ст.;
 - б) у 40-х роках XX ст.;

- в) у 30-х роках XIX ст.;
г) у 80-х роках XIX ст.
2. Стосовно історичної психології Л. С. Вундтом була сформована теза: _____
3. Першу спробу емпіричного вивчення історичного розвитку пізнавальних процесів здійснив:
а) Л. С. Вигодський;
б) В. Вундт;
в) О. Лурія.
4. Головна рушійна і відтворююча сила історії: _____.
5. Доповніть речення. До основних завдань історичної психології належать:
- виявлення _____ людської психіки;
 - структурно-функціональне вивчення психіки _____
 - дослідження психологічних факторів _____
 - виявлення закономірностей формування.
6. В історичній психології не використовується такий метод:
а) експеримент;
б) аналіз тексту;
в) експертна оцінка;
г) моделювання.
7. Закінчіть речення. Обожнення — це _____
8. Міф базується на:
а) на системі метафор;
б) на реальних подіях;
в) на абстрактних уявленнях народу.
9. Закінчіть речення. Система образів-сміслів міфу є _____
10. Метаконтекст міфу про Психею полягає у _____

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що є предметом дослідження історичної психології?
2. Коли і де в межах наукового способу пізнання почала розвиватися історико-психологічна проблематика?
3. Які вчені займалися розробкою проблем історичної психології?

4. Що відбувається в психічному розвитку людей, які переживають перехід з однієї епохи в іншу?
5. Що таке “історіогенез”?
6. Які методи історичної психології ви знаєте?
7. Назвіть критерії розвитку психіки у процесі історіогенезу.
8. Що таке культурно-психологічний феномен обожнення?
9. Схарактеризуйте культурно-історичні засади європейської цивілізації.
10. На чому базується міф?

Література: основна [1; 2; 4; 11];
додаткова [12; 14; 27; 32]

Тема 3. Етнічна психологія як галузь психологічного знання

Мета: ознайомлення з особливостями етнічної психології як науки.

Ключові поняття та терміни: етнічна психологія, предмет етнічної психології, завдання етнічної психології, етногенез, етнос, суперетнос, пасіонарність, світогляд.

Підтеми

1. Історія становлення та розвитку етнічної психології.
2. Предмет, завдання та стратегії дослідження етнічної психології.
3. Етнос: сутність та етапи розвитку.
4. Засновники суперетносів.

Питання для дискусії

1. Етнічна творчість як умова пасіонарного поштовху.
2. “Помаранчева революція” як пасіонарний поштовх в Україні.

Практичне завдання

1. Зробити порівняльний аналіз виховних традицій, двох (на вибір) етносів.
2. Намалювати соціально-психологічний та духовний портрет Ісуса Христа.
3. Зробити порівняльний аналіз владних традицій, двох (на вибір) етносів.
4. Зробити порівняльний аналіз просвітницьких традицій, двох (на вибір) етносів.
5. Зробити порівняльний аналіз сімейних традицій, двох (на вибір) етносів.

Питання для самостійного вивчення

1. Етнічне поле сучасної України.
2. Соціальна та етнічна історія.
3. Етнічні конфлікти.

Тест

1. *Суперетноси, етноси, субетноси* – це _____

2. *В. І. Вернадський “живою речовиною” називав:*
 - а) ноосферу;
 - б) літосферу;
 - в) антропосферу;
 - г) гідросферу;
 - д) інше _____
(вказуйте, що саме)
3. *Особлива психічна активність, пристрасність людських спільнот* – це:
 - а) пасіонарність;
 - б) експресивність;
 - в) толерантність;
 - г) соціальна активність.
4. *Назвіть три ознаки етногенезу:* _____

5. *Закінчіть речення. За Мойсеєм сім'я* – це школа, лабораторія

6. *Вид творчої діяльності, який відкрив Христос* _____

7. *Етнічна свідомість* – це _____

8. *Національний та соціальний характер охоплює така категорія етнічної психології:*
 - а) національна самосвідомість;
 - б) психічний склад;
 - в) менталітет.
9. *Зону етнічних контактів називають:*
 - а) круглим столом;

- б) етнічним полем;
в) етносферою.
10. *Людей, які любили селитися вздовж русел річок, називали:*
- а) Русини;
б) Росіяни;
в) Малороси;
г) Українці.

Завдання для самоконтролю

1. Предмет сучасної етнічної психології.
2. Що таке етнос та етногенез?
3. Що таке пасіонарність?
4. Які фази розвитку етносу виокремив Л. Гумільов?
5. Як утворюються нові соціальні спільноти в “етнічному полі”?
6. Яких засновників суперетносів ви знаєте?
7. Що таке етнічна свідомість та самосвідомість?
8. Що таке етноцентризм?
9. Схарактеризуйте етнічні психічні явища.
10. Що таке спосіб життя?

Література: основна [4–6; 8; 9; 11];
додаткова [15; 16; 26]

Тема 4. Культурно-психологічний аналіз формування і становлення етносу: на прикладі України

Мета: оволодіння навичками проведення культурно-психологічного аналізу формування і становлення етносу, ознайомлення з особливостями формування і становлення українського етносу.

Ключові поняття та терміни: духовна топоніміка, концепції походження етносу, етнічна та національна свідомість, етнічні стереотипи, етнічність, етнічна ідентичність, внутрішньогруповий фаворитизм.

Підтеми

1. Основні концепції походження українського етносу.
2. Менталітет українського народу.
3. Поведінкові стереотипи українців.
4. Психічний склад, національний характер, традиції, звичаї та спосіб життя українського народу.

Питання для дискусії

1. Внутрішньогруповий фаворитизм: сутність та прояви.
2. Етнічні стереотипи.

Практичне завдання

1. Самостійно зробити культурно-психологічний аналіз етносу (на вибір).

Питання для самостійного вивчення

1. Культурно-психологічний аналіз українських звичаїв.
2. Культурно-психологічний аналіз українських традицій.
3. Культурно-психологічний аналіз українського фольклору.
4. Культурно-психологічний аналіз сучасного українського мистецтва.

Тест.

1. *Перелічіть чотири концепції походження Українського етносу:*

2. *Людина є плодом самоусвідомлення і культурного ґрунту згідно з таким стародавнім українським міфом:*

- а) міф про походження людини від неба і землі;
- б) міф про походження людини від води і вогню;
- в) міф про світове дерево;
- г) міф про яйце-райце.

3. *Про основні адаптивні психотипи людської поведінки (креативний, виконавський) ідеться в такому стародавньому українському міфі:*

- а) міф про походження людини від неба і землі;
- б) міф про походження людини від води і вогню;
- в) міф про світове дерево;
- г) міф про яйце-райце.

4. *Людина складається з почуттів і думок згідно з таким стародавнім українським міфом:*

- а) міф про походження людини від неба і землі;
- б) міф про походження людини від води і вогню;

- в) міф про світове дерево;
г) міф про яйце-райце.
5. *Однією із стародавніх назв Дніпра є:*
а) Славутич;
б) Вергілій;
в) Данінос;
г) Бангалор.
6. *Уявлення про богиню весни, літа, врожаю, процвітання, землеробства, родини віддзеркалюється в таких літературних образах:*
а) Леля;
б) Лада;
в) Ляля;
г) Льоля.
7. *Щоб хворі швидше одужували, прадавні Українці дарували їм:*
а) рушник;
б) хустку;
в) сорочку;
г) писанку.
8. *Символом родинного виховання українців вважають:*
а) календар свят;
б) ремінь;
в) обід.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Опишіть уявлення прадавніх українців про своє походження.
2. Поясніть походження назв “слов’яни”, “русини”, “українці”, “малороси”, “кияни”.
3. Як характеризував Нестор Літописець плем’я полян?
4. Які найдавніші легенди про місто Київ ви знаєте?
5. Скільки назв має найбільша річка України?
6. Які міфи ви знаєте про річку Дніпро?
7. Що ви знаєте про давньоукраїнську богиню Ладу?
8. Що означає назва нашої країни?
9. Поясніть давньоукраїнський міф про походження людини від неба і землі.
10. Поясніть давньоукраїнський міф про походження людини від води і вогню.

Література: основна [4; 5; 8; 9; 11];
додаткова [15; 16; 26]

Тема 5. Кроскультурна (порівняльно-культурна) психологія як наука

Мета: ознайомлення з особливостями психології людини, яка належить до певної культурної практики.

Ключові поняття та терміни: кроскультурна психологія, порівняльно-культурна психологія, культурна толерантність, культура, культурна практика, культурогенез, культурна поведінка, психологічний вимір культур.

Підтеми

1. Історія становлення та розвитку кроскультурної психології.
2. Предмет і завдання кроскультурної психології.
3. Психологічний вимір культур.
4. Характеристика культурних синдромів.

Питання для дискусії

1. Вплив культурної практики на розвиток особистості.
2. Сучасна українська культура.

Практичне завдання

1. Розробити анкету, яка б виявляла ставлення до людей різних культур.
2. Проаналізувати чинники, які сприяли виникненню відмінностей в різних культурах.

Питання для самостійного вивчення

1. Культурна поведінка людини і свідомість.
2. Види діяльності та їх вплив на суспільну свідомість, світогляд і форми соціальної взаємодії.
3. Вплив культурної практики на розвиток мови, мислення, почуттів, цінностей, самоконцепцію, соціальні ролі і сценарії поведінки.
4. Саморозуміння як психологічний механізм самообумовлення і самоактуалізації. Чинники розвитку саморозуміння.

Тест

1. *Кроскультурна психологія була започаткована:*
 - а) у 70-х роках XXст.;
 - б) у 80-х роках XIX ст.;

- в) у 60-х роках ХХст.;
- г) у 50-х роках ХІХ ст.

2. *Закінчіть речення. Культура — це _____*

3. *Психологічний механізм самообумовлення та самоактуалізації — це:*

- а) саморозуміння;
- б) самосвідомість;
- г) саморозвиток.

4. *Закінчіть речення. Культурний синдром — це _____*

5. *Культурні синдроми за Г. Триандісом:*

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____.

6. *Культурні синдроми за Г. Ховстедом:*

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____.

7. *Україні притаманна:*

- а) горизонтальна індивідуалістична культура;
- б) горизонтальна колективістська культура;
- в) правильної відповіді немає.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що вивчає кроскультурна психологія?
2. Поясніть зміст поняття “культура”.
3. Що таке культурний синдром?
4. Які психологічні виміри культури ви знаєте?
5. Який психологічний вимір культури вважається головним?
6. Схарактеризуйте індивідуалістичні культури.
7. Схарактеризуйте колективістські культури.
8. Які переваги та недоліки індивідуалістичних та колективістських культур ви знаєте?
9. Дайте визначення такому психологічному виміру культури, як “маскулінність-фемінність”.
10. Схарактеризуйте такий вимір культури, як дистанція влади.

Література: основна [3–5; 7; 9; 11];
додаткова [12; 18; 21; 23]

Тема 6. Співвідношення понять “культура”, “особистість” та “спілкування”

Мета: ознайомлення з психологічними особливостями впливу культури на особистість та спілкування.

Ключові поняття та терміни: культура, особистість, види особистостей, національний характер, спілкування, форми, засоби та стилі спілкування, комунікативна компетентність.

Підтеми

1. Культура та особистість.
2. Культурно-психологічні дослідження національного характеру.
3. Культура і спілкування.
4. Культурно-психологічний аналіз вербальних і невербальних форм і засобів спілкування.

Питання для дискусії

1. Вплив вивчення культури на особистість.
2. Особливості спілкування людей з різних культур.

Практичне завдання

Ділова гра “Діалог культур”.

Мета — виявлення типових проблем, які виникають при взаємодії людей з різних культур; розробка практичних рекомендацій щодо організації та проведення переговорів між людьми з різних культур.

Група студентів ділиться на дві підгрупи, кожна з яких має зіграти роль певної нації (етносу, культури), і які мають домовитися між собою, наприклад, з приводу торгівлі золотом.

Розігрується сценка, після чого обговорюється, які були труднощі під час переговорів та чому вони виникали. Наприкінці гри кожен учасник індивідуально складає практичні рекомендації щодо організації та проведення переговорів між людьми з різних культур. Рекомендації зачитуються та обговорюються групою.

Питання для самостійного вивчення

1. Досягнення міжособистісної синхронності як узгодження ритмічних дій між двома особами на вербальному та невербальному рівнях.
2. Чинники міжособистісної неузгодженості.
3. Внутрішня культура особистості.

4. Культура спілкування.
5. Культура ведення переговорів між представниками різних культур.

Тест

1. *Закінчіть речення. Особистість — це _____ в нас:*
 - а) біологічне;
 - б) соціальне;
 - в) індивідуальне;
 - г) культурне.
2. *Заповніть таблицю.*

Типи особистості	Базова особистість	Модальна особистість	Типова особистість
Стисла характеристика			

3. *Закінчіть речення. Перебудовчій особистості притаманно:*

4. *Культура впливає на спілкування:*
 - а) безпосередньо;
 - б) опосередковано;
 - в) культура не впливає на спілкування.
5. *Культура й особистість пов'язані між собою таким чином:*
 - а) культура формує особистість;
 - б) особистість творить культуру;
 - в) освоєння культури призводить до розвитку особистості, яка у свою чергу відтворює та творить культуру.
6. *Відомі такі засоби спілкування:*
 - а) вербальні та невербальні;
 - б) групові, індивідуальні, колективні;
 - в) прямі та непрямі.
7. *Основна мета невербального спілкування:*
 - а) доповнення вербального;

- б) передача інформації;
в) досягнення міжособистісної синхронності.
8. “Психікою, винесеною назовні”, називають:
а) поведінку;
б) міміку;
в) мовлення;
г) погляд.
9. Закінчіть речення. Комунікативна компетентність — це _____
-
10. Назвіть основні чинники розвитку особистості в психології культури _____
-

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що таке “базова особистість”?
2. Що таке “модальна особистість”?
3. Схарактеризуйте поняття “типова особистість”.
4. Визначте чотири рівні в структурі особистості за Б. Братусем.
5. Що таке соціальна ідентичність?
6. Дайте визначення особистісної ідентичності.
7. Схарактеризуйте “обличчя” з погляду кроскультурної психології.
8. Які форми і стилі спілкування ви знаєте?
9. Які невербальні засоби спілкування ви знаєте?
10. Результатом якого невербального спілкування стає міжособова неузгодженість?

Література: основна [3–5; 9; 11];
додаткова [13; 16; 18; 19; 22]

Тема 7. Психологія культурної взаємодії

Мета: ознайомлення з психологічними проблемами міграції та акультурації.

Ключові поняття та терміни: міграція, культурний шок, стрес акультурації, акультурація, асиміляція, сепарація, маргіналізація, інтеграція, геноцид, сегрегація, мультикультуралізм, культурне різноманіття, соціальна мобільність, соціалізація, інкультурація.

Підтеми

1. Міграція як категорія кроскультурної психології.
2. Психологічна характеристика культурного шоку.
3. Особливості феномена акультурації.
4. Поняття “геноцид” та “сегрегація”.

Питання для дискусії

1. Міжкультурний досвід людей, які жили в різних культурах: позитивні та негативні риси.

Практичне завдання

1. Розробити проект психологічної допомоги мігрантам.

Питання для самостійного вивчення

1. Культурне різноманіття світу.

Тест

1. *Етнокультурна міграція — це* _____

2. *Остання стадія адаптації мігрантів — це:*
 - а) фрустрація й депресія;
 - б) відповідальність й задоволення;
 - в) піднесення й оптимізм.
3. *Стратегією акультурації не є:*
 - а) інтеграція;
 - б) асиміляція;
 - в) маргіналізація;
 - г) кооперація.
4. *Процес пізнання й освоєння культурних норм триває:*
 - а) протягом усього життя;
 - б) від 1 року до 12 років;
 - в) від 1 року до 25 років.
5. *Порівняльно-культурний аналіз науки, філософії, релігії та мистецтва призводить до формування:*
 - а) загальної ерудиції;
 - б) культурної компетентності;
 - в) логічного мислення;
 - г) інтегрального мислення.

6. *Найуспішніша стратегія акультурації:*
- інтеграція;
 - асиміляція;
 - маргіналізація;
 - сепарація.

Питання і завдання для самоконтролю

- Як ви розумієте поняття “культурний шок”?
- Що таке культурна дистанція?
- Які стадії адаптації переселенців ви знаєте?
- Чим відрізняються полікультурні індивіди від монокультурних?
- Які типи програм кроскультурної орієнтації ви знаєте?
- У чому полягає феномен акультурації?
- Що стає основою поваги до інших культур?
- Що таке мультикультуралізм?
- Чому культурна різноманітність — необхідна умова відтворення життя?
- Навіщо психологи досліджують адаптацію мігрантів до іншого середовища?

Література: основна [3; 7; 9; 10];
додаткова [18; 19; 22; 28]

Тема 8. Культура, освіта, мова, творчість і довголіття

Мета: вивчення впливу культури на освіту, мову, творчість і довголіття.

Ключові поняття та терміни: освіта, соціалізація, інкультурація, родинне виховання, світогляд, творчість, спосіб життя.

Підтеми

- Взаємовплив культури й освіти.
- Ставлення до творчості з огляду кроскультурної психології.
- Мова і культура.
- Кроскультурний аналіз ставлення до здоров'я та довголіття.

Питання для дискусії

- Стратегічні соціальні установки життєоберігаючої поведінки.
- Чинники впливу на культуру.

Практичне завдання

Представити графічну схему впливу культури на різні сфери життєдіяльності людини.

Питання для самостійного вивчення

1. Проаналізувати ставлення до жінок та дітей у різних культурах.
2. Дати порівняльну характеристику ставлення до природи з позиції психології культури.
3. Здійснити кроскультурний аналіз ставлення до рідної мови.
4. Ставлення до влади у світлі кроскультурного аналізу.
5. Ставлення до часу як проблема кроскультурної психології.
6. Порівняти ставлення до здоров'я в різних культурах.
7. Ставлення до праці в різних культурних практиках.
8. Ставлення до життя та смерті як категорія психології культури.

Тест

1. *Люди сильного контексту культури яскравіше сприймають:*
 - а) робочий час;
 - б) час відпочинку.
2. *Невід'ємна частина здоров'я в деяких країнах Сходу — це _____*

3. *Зв'язок між характером людини та станом її здоров'я:*
 - а) існує;
 - б) не існує;
 - в) відповіді не знаю.
4. *“Відкладеним у часі самогубством називають”:*
 - а) нехтування своєю культурною спадщиною;
 - б) згубні звички;
 - в) нехтування своїм здоров'ям.
5. *Роль мови у відтворенні, передачі та творенні культури полягає в:*

6. *При спілкуванні особи, які належать до культури зі слабким контекстом, більше спираються на:*
 - а) на вербальні засоби спілкування;
 - б) на невербальні засоби спілкування;

7. У бізнесі особи, які належать до культури із сильним контекстом, більше часу та зусиль приділяють:
 - а) укладанню договорів (контрактів);
 - б) усним домовленостям.
8. У суспільствах, які належать до культури із сильним контекстом, краще розвивається:
 - а) прикладна наука, масове мистецтво;
 - б) фундаментальна наука, високе мистецтво.
9. Творчість — це _____

10. У країнах із сильним культурним контекстом найбільшою увагою користується _____

Питання і завдання для самоконтролю

1. Як співвідносяться між собою свідомість і культура?
2. Як співвідносяться між собою інтелект і культура?
3. Які види діяльності і професії впливають на людину і культуру?
4. Що обумовлює особливості освітньої системи?
5. Які мовленнєві нашарування культури ви знаєте?
6. Чим обумовлена більшість хвороб з погляду психології?
7. Схарактеризуйте феномен двомовності.
8. Чому психологи почали говорити про екологію мови і мовлення?
9. Що являє собою мистецтво стати і бути людиною?
10. Навіщо потрібно вивчати культурну розмаїтість?

Література: основна [3–5; 9–11];
 додаткова [18; 28; 29]

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ з дисципліни “ПСИХОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ”

Контроль успішності та якості підготовки студентів протягом навчального періоду здійснюється в три етапи:

- поточний контроль — активна участь в аудиторних заняттях; перевірка виконання індивідуальних завдань, огляд підготовлених матеріалів; обговорення результатів роботи на аудиторних заняттях, захист творчих робіт.

Об'єктом оцінювання знань студентів у процесі поточного контролю є:

- систематичність, активність та змістовність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу на семінарських заняттях;
- рівень виконання модульних завдань;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- рубіжний контроль — рубіжна атестація;
- підсумковий контроль — залік або іспит. Завданням заліку або іспиту є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу з дисципліни загалом, розуміння логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної соціальної проблеми.

Контроль самостійної роботи студентів виконує певні функції:

- орієнтуюча — контроль дає зворотній зв'язок з погляду того, наскільки успішно студент засвоїв знання, уміння та навички;
- стимулююча — стимулювання до вивчення навчального матеріалу студентом;
- атестаційна — виявлення знань, умінь та навичок, засвоєних студентом на певному етапі вивчення дисципліни.

У разі пропуску студентом занять ним виконується реферативна робота з пропущеної теми. Якщо контроль знань необхідний, можливе проведення контрольної роботи.

Підсумкова атестація з курсу: залік або іспит, до яких допускаються студенти, які дотрималися вимог відповідної навчальної програми та успішно виконали індивідуальні роботи.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ

1. Вплив домінуючих видів діяльності на розвиток культури.
2. Психосоціальні чинники соматичних захворювань.
3. Стратегічні соціальні установки життєоберігаючої поведінки в українській та зарубіжних культурах.
4. Роль психології культури в сучасному суспільстві.

5. Роль культури в соціально-психологічному розвитку людини.
6. Міф як носій культури народу.
7. Символічна та образна мова як артефакт культури.
8. Психологія та культура.
9. Традиція як спосіб відтворення норм поведінки.
10. Психологія людини в перехідний період розвитку суспільства.
11. Людина та історія.
12. Психологічна реконструкція психіки людини античної доби.
13. Психолого-історична характеристика людини середніх віків.
14. Психологічна реконструкція особистості епохи Відродження.
15. Культурно-психологічних феномен обожнення.
16. Особливості національної самосвідомості особистості.
17. Влада та управління у світлі кроскультурної психології.
18. Кроскультурна психологія про виховання дитини.
19. Ставлення до природи як предмет кроскультурного аналізу.
20. Ставлення до праці як предмет кроскультурного аналізу.
21. Порівняльно-культурна характеристика мешканців міста та села.
22. Робота психолога в багатонаціональній школі.
23. Міжкультурні форми взаємодії.
24. Вплив міграції на особистість мігранта.
25. Використання етнокультурних методів у психологічному консультуванні.
26. Роль психолога в запобіганні міжетнічних конфліктів.
27. Типові труднощі, які виникають у мігрантів, та шляхи їх подолання.
28. Проблема етнічних конфліктів у психології культури.
29. Аналіз етнопсихологічних проблем України.
30. Кроскультурний підхід у сучасному підприємництві.
31. Культурно-психологічний аналіз вивчення біографій відомих особистостей.
32. Взаємодія мови та культури.
33. Архетипи в культурі народу.
34. Ставлення до сновидінь у різних культурах.
35. Віра як категорія кроскультурного аналізу.
36. Кроскультурний аналіз феномена любові.
37. Мистецтво життя.
38. Роль чоловіка та жінки: кроскультурний аналіз.
39. Ставлення до часу в різних культурах.
40. Психологія відеокультури.

41. Предмет, завдання, структура і місце психології культури у системі наукових знань.
42. Історія становлення, предмет і роль історичної психології.
43. Принципи, завдання, загальні теоретичні положення та основні поняття історичної психології.
44. Методи досліджень історичної психології і критерії розвитку у процесі історіогенезу.
45. Еволюція обожнення і культурні засади європейської цивілізації.
46. Розвиток системи образу — смислу як артефакту культури.
47. Історична лінія розвитку міфу, вторинна інформативність і мета-контекст прадавніх творів.
48. Історія становлення, предмет, завдання і роль етнічної психології в сучасному світі.
49. Науковий інструментарій етнічної психології, методи, основні поняття та категорії.
50. Уявлення прадавніх українців про своє походження.
51. Етнічна психологія про засновників суперетносів.
52. Концепції походження українського етносу.
53. Етнічні психічні явища.
54. Культурно-психологічні відмінності у способах пізнання світу.
55. Історія становлення, предмет і завдання кроскультурної психології.
56. Методи, основний науковий інструментарій і роль кроскультурної психології в сучасному світі.
57. Історико-психологічний аналіз поняття “культура”.
58. Культура і природа.
59. Теорії соціокультурного розвитку.
60. Психологічний вимір культур, культурний синдром.
61. Культурно-психологічні дослідження національного характеру.
62. Базова, модальна і типова особистості.
63. Соціалізація, інкультурація, акультурація як основні механізми впливу культури на формування особистості.
64. Соціокультурне середовище як джерело ідентичності та ціннісних орієнтацій.
65. Створення “обличчя” як символічний фронт.
66. Символи духовної культури України.
67. Міграція, еміграція, “культурний шок”, культурна дистанція та основні стратегії акультурації.

68. Культурне різноманіття як необхідна умова відтворення життя з урахуванням вимог майбутнього.
69. Освіта як агент соціалізації та інкультурації.
70. Культурні практики та різноманітні види інтелекту.
71. Соціалізація та індивідуалізація.
72. Психологічний механізм утворення культурних уявлень.
73. Освіта як агент соціалізації та інкультурації.
74. Вплив вірувань і суспільних уявлень на освіту.
75. Способи пізнання та відчуття, переживання, сприйняття світу і світогляд людей.
76. Вплив ЗМІ на розвиток культури суспільства.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Потреба і здатність жити у культурному середовищі як головна характеристика людини.
2. Предмет психології культури.
3. Завдання і структура психології культури.
4. Місце психології культури у системі психологічного знання.
5. Основні чинники психологічного розвитку людини.
6. Метафори походження людини.
7. Становлення і предмет історичної психології.
8. Роль історико-психологічних досліджень у розвитку суспільства.
9. Принципи і завдання історичної психології.
10. Поняття історіогенезу.
11. Методи досліджень історичної психології.
12. Психологічна та духовна складові практичної діяльності.
13. Складові методу психолого-історичної реконструкції психіки людей минулих епох.
14. Загальні теоретичні положення і поняття історичної психології.
15. Критерії розвитку у процесі історіогенезу.
16. Історико-психологічна характеристика античної доби.
17. Номотетичні та ідеографічні методи історичної психології.
18. Еволюція обоження.
19. Культурно-історичні засади європейської цивілізації.
20. Розвиток системи образу – смислу як артефакту культури. Позиція античних митців.
21. Історична лінія розвитку міфу.
22. Вторинна інформативність та метаконтекст.

23. Міфи про кроскультурне освоєння світу.
24. Історія становлення етнічної психології.
25. Предмет, завдання і стратегії дослідження етнічної психології.
26. Науковий інструментарій етнічної психології.
27. Комплексний підхід як основна стратегія сучасних етнопсихологічних досліджень.
28. Етносфера, суперетноси, етноси, субетноси.
29. Етногенез та його ознаки.
30. Етнічне поле, пасіонарний поштовх, інкубаційний період, етапи і довготривалість розвитку етносу (за Л. Гумільовим).
31. Умови виникнення пасіонарного поштовху.
32. Синхроністичний підхід і діахронне порівняння етногенезів.
33. Етнічна історія як фактори розвитку біо- і антропосфери.
34. Поняття про ноосферу.
35. Етнічна психологія про засновників суперетносів.
36. Психолого-педагогічна технологія пророка Мойсея.
37. Вчення Ісуса про можливість виходу соціального організму із системної кризи.
38. Християнська стратегічна установка ставлення до людини і спілкування у Святому Дусі творчості і любові.
39. Етнічність, етнічна ідентичність, внутрішньогруповий фаворитизм і зовнішньогрупова ворожість.
40. Уявлення прадавніх українців про своє походження.
41. Етнічна та національна самосвідомість як форми самопізнання етносу.
42. Психічний склад, соціальний та національний характер.
43. Традиція, звичаї, образ життя.
44. Природо-географічні та культурно-психологічні чинники етногенезу в Україні.
45. Концепції походження українського етносу.
46. Психоповедінкові стереотипи українського етносу.
47. Культурно-мовленнева матриця української ментальності.
48. “Картина світу” як когнітивна матриця його розуміння.
49. Соціально-психологічна характеристика пасіонарного поштовху “помаранчевої революції”.
50. Характеристика ареалів зіткнення етносів.
51. Формування психологічної динаміки на індивідуальному і популяційному рівні як початок виходу із системної кризи.
52. Авто- і гетеростереотипи.

53. Кроскультурне освоєння світу як умова виходу із стереотипного бачення іншої культури.
54. Етнічні психічні явища.
55. Культурно-психологічні відмінності у способах пізнання світу.
56. Історія становлення і предмет кроскультурної психології.
57. Завдання кроскультурної психології.
58. Позитивна ідентичність і культурна толерантність.
59. Культура, культурна практика, культурогенез.
60. Культурна свідомість і поведінка.
61. Ресурси природи, види людської діяльності та їх вплив на громадську свідомість, світогляд і форми соціальної взаємодії.
62. Культурна практика і розвиток мови, мислення і самоконцепції.
63. Мотиваційна основа саморозуміння.
64. Особливості виховання дітей у різних культурних практиках.
65. Психологічний вимір культур.
66. Культурний синдром.
67. Поняття базової, модальної та типової особистостей.
68. Культурно-психологічні дослідження національного характеру.
69. Сповіткова гіпотеза Д. Горера.
70. Багатофакторний аналіз національного характеру великоросів К. Касьянової.
71. Типи перебудови особистості Б. Братуся.
72. Соціальна і особистісна ідентичності.
73. Створення “обличчя” як символічний фронт, на якому засобами різноманітних культур виборюється публічний образ людини.
74. Вплив культури на вербальні та невербальні стилі спілкування.
75. Міжособистісна синхронізація як узгодження ритмічних дій між двома особами на вербальному і невербальному рівнях.
76. Чинники міжособистісної неузгодженості.
77. Поняття “комунікативна компетентність”.
78. Символи духовної культури України.
79. Поняття етнокультурної міграції.
80. Причини і мотиви міграції та еміграції.
81. “Культурний шок” та його наслідки.
82. Поняття “культурна дистанція”.
83. Моделі вивчення адаптації мігрантів. “Стрес акультурації” Дж. Беррі.
84. Феномен акультурації та його чотири основні стратегії: асиміляція, сепарація, маргіналізація, інтеграція.

85. Геноцид, примусова міграція і асиміляція, сегрегація.
86. Мультикультуралізм як нова ідеологія людського суспільства.
87. Культурне різноманіття — необхідна умова відтворення життя з урахуванням вимог майбутнього.
88. Соціальна мобільність та її наслідки.
89. Вплив культури на базові психологічні процеси.
90. Ставлення людей до часу, розпорядження довготривалістю і ритмом життя, до змісту, тривалості та інтенсивності праці й відпочинку, до інтелекту, творчості й саморегуляції, до сприйняття радості й болю, любові й ненависті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Белявский И. Г.* Историческая психология. — Одесса, 1991.
2. *Боброва Е. Ю.* Основы исторической психологии. — СПб., 1997.
3. *Коул М.* Культурно-историческая психология. — М., 1997.
4. *Кузнецова Т. В.* Психология культуры: (Психол.-філос. аналіз). — К., 2006
5. *Лебедева Н. М.* Введение в этническую и кроскультурную психологию. — М., 1999
6. *Львовичкіна А. М.* Етнопсихологія. — К., 2002.
7. *Мацумото Д.* Психология и культура. — СПб.; М., 2002.
8. *Пірен М.* Проблеми формування сучасної української еліти // Соціальна психологія. — 2004. — № 2(4). — С. 38–48.
9. Психология: Учеб. для гуманит. вузов /Под ред. Н. Дружинина. — СПб., 2001.
10. *Шкуратов В. А.* Историческая психология. — М., 1997.
11. *Шпет Г. Г.* Введение в этническую психологию. — СПб., 1996.

Додаткова

12. *Барская А. Д.* Особенности мышления гомеровского человека. // Вестн. МГУ. — Сер. 14. Психология. — 1997.
13. *Васильченко О.* Методи психосемантики в дослідженні соціальних уявлень // Соціальна психологія. — 2004. — № (4). — С. 19–38.
14. *Вернан Ж. П.* Происхождение древнегреческой мысли. — М., 1988.
15. *Гумилев Л. Н.* География этноса в исторический период. — Л., 1990.

16. *Гумилев Л. Н.* История людей и история природы. — М., 1993.
17. *Ильенков Э. В.* Философия и культура. — М., 1991.
18. *Кузнецова Т. В.* Мовленнєвий вимір соціуму // Зб. наук. праць МАУП “Соціологічна освіта і наука в Україні”. — К., 2003. — Вип. 2.
19. *Лосев А. Ф.* Философия, мифология, культура. — М., 1991.
20. *Лосев А. Ф.* Эстетика возрождения. — М., 1982.
21. *Маслоу А.* Психология бытия. — М., 1997.
22. *Менегетти А.* Проект “Человек”. — М., 2001.
23. *Налимов В. В.* В поисках иных смыслов. — М., 1993.
24. *Налимов В. В., Дрогалина Ж. А.* Реальность нереального. — М., 1995.
25. *Образ-смысл* в античной культуре. — Гос. музей изобразительных искусств имени А. С. Пушкина, 1990.
26. *Стефаненко Т. Г.* Этнопсихология. — М., 1999.
27. *Тойнби А. Дж.* Постигание истории. — М., 1992.
28. *Франк С. Л.* Духовные основы общества. — М., 1992.
29. *Франкл В.* Человек в поисках смысла. — М., 1990.
30. *Фромм Э.* Душа человека. — М., 1992.
31. *Хейзинга Й.* Homo Ludens. В тени завтрашнего дня. — М., 1992.
32. *Человек.* Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. Древний мир — эпоха просвещения. — М., 1991.
33. *Шапарова Н. С.* Краткая энциклопедия славянской мифологии. — М., 2001.
34. *Экхарт М.* Духовные проповеди и рассуждения. — М., 1991.
35. *Ялом И.* Экзистенциальная психотерапия. — М., 1999.
36. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. — М., 1991.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни “Психологія культури”.....	6
Порядок оцінювання знань студентів з дисципліни “Психологія культури”	25
Теми рефератів.....	26
Питання для самоконтролю.....	29
Список літератури	32

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Л. С. Тоболіч*
Комп'ютерне верстання *М. М. Соколовська*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3270

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП